

"Crisis in Euratom?" in Nieuw Europa (Maart 1965)

Source: Nieuw Europa. Maandblad van de Europese Beweging in Nederland. Maart 1965, n° 3. Den Haag. "Crisis in Euratom ?", p. 61-62.

Copyright: (c) Europese Beweging in Nederland

URL: http://www.cvce.eu/obj/crisis_in_euratom_in_nieuw_europa_maart_1965-nl-4ced5f5e-9638-4603-a6ff-c0a493a37932.html

Last updated: 08/04/2015

OP 16 maart vergaderde te Brussel de Ministerraad van Euratom over de aanpassing van het tweede vijfjarenprogramma. Men kwam niet tot een resultaat, onder andere omdat de Franse delegatie zich verzette tegen een programma, dat niet hoofdzakelijk gericht was op het ontwikkelen van Europese technieken.

Dit was ten naasten bij de inhoud van enkele summere krantenberichten op 17 maart, die echter weinig duidelijk weergeven wat zich rondom Euratom heeft afgespeeld.

Crisis in Euratom?

WIJ willen hier niet op alle vragen ingaan die rijzen bij het kennismaken van dit bericht. Het is duidelijk, dat Euratom zich in een crisis bevindt. Op 1 januari 1962 begon de tweede vijfjarenperiode van Euratom; voor die periode was een programma door de Ministerraad goedgekeurd voor een totaal van 425 miljoen rekeneenheden. De stijgende kosten en de snelle ontwikkeling noopten de Commissie ertoe, in de loop van 1964 aan de Ministerraad een herziening van het onderzoekprogramma voor te stellen, maar het bleek al spoedig dat er geen schijn van kans was op een unaniem accoord; zoals het Verdrag dat eist, voor een programma, waarbij eenvoudig de hogere kosten worden doorberekend. Om essentiële programmapunten als het z.g. ORGEL-project en de voor de toekomst zo belangrijke 'snelle reactoren' te kunnen aanpassen moesten andere onderwerpen een veer laten. En daarmee kwam het probleem aan de orde van de herziening van de prioriteiten.

HIER nu liepen de meningen uiteen. En tot nu toe is er geen overeenkomst bereikt, ondanks het feit dat de Raad, bij de behandeling van een voorlopig budget voor 1965, zich plechtig heeft verbonden alles in het werk te stellen voor 1 april 1965 tot een accoord te komen over de herziene versie van het tweede vijfjarenprogramma.

DE eerste vraag die opkomt is: wat zijn de politieke konsekventies, als de Raad hierin niet slaagt en de Commissie zonder aanvaardbaar programma zit? Het is moeilijk thans reeds een oordeel hierover te geven; de komende weken zal er op dit voor het bestaan van Euratom zo belangrijke punt misschien meer klaarheid komen. Het belang van de Franse these — de noodzaak de typisch Europese techniek de voorkeur te geven — gaat echter uit boven de huidige krisissituatie omdat hiermee de filosofie van de Europese industriële politiek in het geding is.

Wat bedoelt Frankrijk met typisch Europese technieken?

Om dit te begrijpen moeten wij teruggrijpen op de beginperiode van het bestaan van Euratom, dus de jaren die aan de inwerkingtreding van het Euratomverdrag in 1958 voorafgingen.

In Groot-Brittannië en Frankrijk had men een reactortype ontwikkeld, dat wordt aangeduid als de gas-grafietreactor. Deze techniek was veelbelovend, maar werd niet door iedereen beschouwd als de techniek van de toekomst. Want tegelijkertijd werkte men in de Verenigde Staten volgens een andere filosofie. Daar kwam de zogenaamde licht-waterreactor tot ontwikkeling, waarvoor een veredeld soort nucleaire brandstof nodig was, het z.g. verrijkt uranium; deze brandstof was duurder dan het zg. natuurlijk uranium waarmee men in Frankrijk en Engeland werkte, maar het gebruik ervan bood technisch en economisch volgens de deskundigen bijzonder gunstige perspectieven.

De eerste twee vijf jarenprogramma's van Euratom nu werden opgezet uitgaande van de gedachte, dat wij in Europa moesten trachten beide 'filières' onder de knie te krijgen, en aangezien de programma's met unanimitéit werden vastgesteld, kan men niet anders konkluderen dan dat Frankrijk zich met deze gedachte van 'op één been kun je niet lopen' kon verenigen.

Maar het ene - Amerikaanse - been groeide sneller dan de voorstanders van de gas-grafietreactor hadden verwacht. In Amerika werden grote sommen aan de research besteed, en het is bekend dat het Amerikaanse reactortype thans economisch als gelijkwaardig met conventionele, op olie- en kolenbasis werkende elektrische centrales mag worden beschouwd. Volgens de jaarverslagen en andere publicaties van Euratom

geldt dit in ongeveer gelijke mate voor de gas-grafietreactor, maar wij hebben de indruk dat buiten Frankrijk -bijvoorbeeld in Duitsland en Italië - een zekere voorkeur voor het Amerikaanse type valt te constateren.

MEN kan de vooruitgang van het Amerikaanse reactortype zien als een uitdaging aan het adres van de Europese industrie, en besluiten dat wij op analoge wijze als dat in Amerika gedaan werd, ons moeten concentreren op de Franse reactortypes. Dat zou betekenen, dat Europa in Europa en op de wereldmarkt de concurrentie opneemt tegen General Electric en Westinghouse, die thans reeds tegen extreem lage prijzen kerncentrales aanbieden. Maar deze houding zou berusten op een tweetal gedachtenfouten.

In de eerste plaats is het absurd, na zeven jaren af te wijken van de lijn, die Euratom heeft gevolgd, namelijk het scheppen van een Europese competentie ook op het gebied van de lichtwaterreactoren. Maar in de tweede plaats berust deze houding op een verkeerde interpretatie van wat als een Europese industrie moet worden beschouwd. Want mede door de Euratom-lijn is er een Europese industrie groeiende, die in staat is lichtwaterreactoren te bouwen, daarbij o.a. gebruik makend van de ervaring die is opgedaan bij de medewerking aan de onder Amerikaanse regie reeds in Europa gebouwde reactoren en bij het samen met de Amerikaanse AEC uitgevoerde research-programma.

Het Franse standpunt, dat wij ons in sterkere mate zouden moeten concentreren op de gasgrafiet-reactor moet dus als gevaarlijk voor de Europese industrie van de hand gewezen worden. Want de concurrentie tegen de Verenigde Staten is eenvoudigweg niet haalbaar en tegelijkertijd achterhaald. Daar is natuurlijk wel wat op te vinden. Als men beslist de Europese techniek ten koste van grote offers wil ontwikkelen onder verwaarlozing van de lichtwaterreactoren, zou men zijn toevlucht kunnen nemen tot protectionistische maatregelen, die ten doel zouden hebben de Amerikaanse reactortypes van de Europese markt te weren. Wij zouden niet durven beweren, dat Frankrijk konkreet aan deze mogelijkheid denkt, maar we moeten met het gevaar van een dergelijk terugzetten van de klok terdege rekening houden.

Een soortgelijke redenering kan men opzetten betreffende de verbeterde reactortypes waaraan allerwegen gewerkt wordt: het typisch Europese ORGEL-project dient krachtig te worden gestimuleerd, daarover is iedereen het thans eens, maar dat betekent niet dat andere types, zoals het Britse DRAGON-project, waaraan Euratom meewerkt, verwaarloosd zou moeten worden. Het DRAGON-project hoort thuis in de sector 'hoge-temperatuur-gasreactoren', en als wij het goed hebben begrepen is er ook hiertegen Franse oppositie; het programma van het centrum van Euratom te Petten, waar men op dit terrein werkzaam is, is immers blijkens de berichten één van de struikelblokken.

TOCH is de Franse houding wel verklaarbaar. Wanneer wij de grote industrieën van Europa nader bezien, dan blijkt dat de Franse industrie veel minder mondiaal georiënteerd is als bijvoorbeeld de Duitse. De ontwikkeling van een Duitse nucleaire industrie houdt nauw verband met het feit, dat verschillende grote Duitse bedrijven als Siemens en AEG goede relaties onderhouden met de Amerikaanse firma's, die zich met de kernenergie bezighouden. Industriële integratie is nu eenmaal niet een Europese zaak, maar een proces dat zich op wereldniveau afspeelt. Hier ligt de kern van het meningsverschil tussen Frankrijk en zijn Euratompartners. Frankrijk wil het liefst een jonge industrie opbouwen, onder bescherming van tarieven en subsidies, totdat deze industrie op eigen benen kan staan en met een Frans of Europees etiket de wijde wereld kan ingaan. In de meeste andere landen geeft men er de voorkeur aan uit te gaan van de wereldomvattende structuur van de industrie, en te trachten binnen dat kader voor de Europese industrieën een zo gunstig mogelijk klimaat te scheppen. Deze laatste houding nu lijkt ons de juiste voor een gemeenschap, die niet als economisch blok de haren opzet tegen haar omgeving, maar als open gemeenschap de kern wil vormen van een verder gaande Europese integratie.

Wij zijn bereid te spreken van een Europese industrie en een Europese techniek, maar dan bedoelen wij daarmee ook de Europese vaardigheid reactoren te bouwen van het type, dat oorspronkelijk als het Amerikaanse type werd aangeduid, waar en wanneer dat economisch aantrekkelijk is. Daarbij mag best gebruik gemaakt worden van Amerikaanse kennis, die geld kost. Er zijn nu eenmaal een aantal onderdelen van reactoren, onder andere de splijtstofstaven, die wij hier nog niet kunnen maken zonder Amerikaanse 'know how'. De komende jaren zullen wij dan aangewezen zijn op het nemen van licenties. Dat is niet erg, indien de Europese industrie zich ernstig voorneemt, gaandeweg haar eigen idee te ontwikkelen en

uiteindelijk tot een eigen splijfstofstavenfabricage te komen. Dit echter is alleen mogelijk als er in Europa inderdaad een markt is voor deze centrales, waarvan de harmonische ontwikkeling in communautair verband - dus door Euratom - wordt gecontroleerd. Want de toepassing van de kernenergie stelt ons voor een aantal problemen die niet zonder meer door het bedrijfsleven kunnen worden aangevat, zoals de afvalverwijdering (een weinig lonend bedrijf!), de splijststofvoorziening, de opwerking van de gebruikte splijststof, die plutonium moet opleveren voor de toekomstige snelle reactoren, en zo meer.

DE vraag is dus niet: passen wij in Europa Frans-Britse of Amerikaanse reactoren toe. De positie van de Amerikaanse industrie is van dien aard, dat de Amerikaanse reactoren toch op het Europese toneel verschijnen. De vraag is wel, hoe de Europese industrie haar deel kan krijgen in de bouw van deze centrales, en hoe wij uiteindelijk op dit terrein tot een eigen Europese competentie kunnen komen. Deze konstatering heeft twee konsekventies.

In de eerste plaats voor Nederland: wat staat ons te doen om onze industrie haar plaats te geven binnen het Europese geheel? In de tweede plaats: wat is de betekenis van de Franse houding met betrekking tot Euratom?

WAT de eerste vraag betreft: het is duidelijk, dat de Nederlandse industrie moet trachten mee te bouwen aan de vele kerncentrales, die in Europa verrijzen. Euratom schat in haar prognose, dat in 1970 een nucleair vermogen van 3500 d 4000 megawatt bereikt zal worden. Het schijnt, dat de huidige bouwplannen aanleiding geven te veronderstellen, dat de bovengrens van deze drie jaar oude prognose zal worden **OVERSCHREDEN**. Als Nederland zich beperkt tot Dodewaard, zullen wij op dat moment ongeveer 1% van de kern-capaciteit bezitten, terwijl wij in ons land 6% van de Europese electriciteitsproductie voor onze rekening nemen. Dat is voor onze industrie een schamele markt. Op dit punt ware een duidelijke stellingname van de overheid meer dan wenselijk. Het aardgas immers is geen afdoende element om de kernenergie van de hand te wijzen; temeer waar de Gemeenschappen streven naar een lage prijspolitiek voor energie. Wie hierover meer wil weten, leze wat Dr. A. A. de Boer van Euratom schreef in Economisch Stat. Berichten van 20-11-63 over Aardgas en Energie politiek. In genoemd artikel lezen wij o.a.:

'Wanneer men... rekening houdt met het feit, dat ook de splijststofkosten onderhevig zijn aan een verlaging kan men redelijkerwijs aannemen, dat binnen enkele jaren een nieuwe kerncentrale voordeliger is dan een nieuwe klassieke centrale bij kosten voor klassieke brandstof, die hoger liggen dan 9 a 10 dollar per ton steenkoolequivalent. Dit komt overeen met ongeveer 3,5 a 4 cent per m³ aardgas. Men mag hieruit afleiden, dat de keuze tussen een kerncentrale en een aardgascentrale reeds uit kostenoverwegingen over enige jaren ten gunste van de kerncentrale zal uitvallen, zelfs wanneer het aardgas geleverd zal worden tegen een prijs waarin een onwaarschijnlijk lage winst is gecalculerd.'

Zonder deze opinie klakkeloos te willen overnemen menen wij, dat dit complex van problemen voor wat betreft ons land een duidelijk onderzoek eist.

DE tweede vraag betref de betekenis voor Europa van de Franse houding. Wij vrezen dat hier niet alleen het programma van Euratom in het geding is. Als onze veronderstelling juist is, dat Frankrijk de 'eigen techniek' aan Europa geforceerd wil opdringen, dan is dat een teken aan de wand. Het probleem is te gecompliceerd om zo maar zonder meer van Franse onwil of van protectionistische neigingen te spreken. Maar wanneer het werkelijk zo is, dat Frankrijk wil breken met de oorspronkelijke Euratom-filosofie, dan moeten wij ernstig rekening houden met de mogelijkheid, dat de open economische en industriële politiek van de Europese Gemeenschap in gevaar is.